

Maria Forsman

Kirjava verkko

Tietoverkkoja ja verkossa olevaa tietoa voidaan tarkastella monesta näkökulmasta. Sen osoittaa jo neljännen kerran ilmestynyt vuosikirja "The new review of information networking". Tässä brittien toimittamassa julkaisussa on parikymmentä artikkelia, joissa pääasiassa esitellään erilaisia tietoverkkoihin liittyviä hankkeita. Sen lisäksi pohditaan verkkojen merkitystä tiedonvälityksessä, arkielämän toiminnoissa ja tutkimustyössä.

Artikkelien aihepiirejä ovat mm. hybridikirjastot, kehitysmaiden tiedonlukutaidottomuus, kirjastot, Internet ja vanhuksat sekä informaatioteknologian kehityksen vaikutus tutkijoiden tapaan käsitellä tietoa. Lisäksi kerrotaan Australian kulttuuriverkosta, erilaisista tietoverkkojen käyttöön liittyvistä teknisistä ratkaisuista, tekijänoikeuksista sekä varojenkeruusta ja hyväntekeväisyydestä Internetin avulla.

Tarkastelen tarkemmin kahta artikkelia, jotka herättivät minut pohtimaan tieteellisen tutkimuksen ja käytännön kirjasto- ja tietopalvelutyön välisiä suhteita.

Mikä ihmeen hybridikirjasto?

Pari vuotta sitten kuulin kansainvälisestä kokouksesta palanneelta kollegalta ensimmäistä kertaa sanan "hybridikirjasto". Se olisi se seuraava askel kirjastojen kehityksessä. Jotenkin en tohtinut osoittaa tietämättömyyttäni kysyäkseen, mikä se hybridikirjasto oikein on. Oletin ehkä, että kaikki muut sen jo siinä seurassa tietävät, ja yritin pitää pokkani.

No, nyt tiedän. Hybridikirjasto on oikeastaan sellainen kirjasto, jollaisia useimmat suomalaisetkin tieteelliset ja yleiset kirjastot ovat olleet jo vuosia. Hybridikirjasto on jossain perinteisen ja digitaalisen kirjaston välissä, siellä missä elektronisia ja paperille tuotettuja informaationlähteitä käytetään rinta rinnan. Se voidaan ehkä myös nähdä siirtymävaiheena kohti digitaalisia kirjastoja.

Stephen Pinfield, Jonathan Eaton, Catherine Edwards, Rosemary Russell, Astrid Wissenburg ja Peter Wynne pohtivat hybridikirjaston problematiikkaa artikkelissaan "Realizing the hybrid library" sekä esittelevät brittien eLib-ohjelman rahoittamia hybridi-kirjasto-projekteja (HyLiFe : Hybrid Library of the Future,

MALIBU: MAnaging the hybrid Library for the Benefit of Users, HeadLine: Hybrid Electronic Access and Delivery in the Library Networked Environment, BUILDER : Birmingham University Integrated Library Development and Electronic Resource sekä Agora : University of East Anglian johtama projekti, jossa on mukana useita osapuolia).

Näistä HyLiFe ja MALIBU korostavat käyttäjälähtöisyyttä ja organisatorisen muutoksen hallintaa. HeadLine ja BUILDER taas pohtivat erityisesti verkossa tunnistamiseen (authentication) liittyviä teknisiä kysymyksiä. Yhteensopivuus ja keskinäinen yhteys ovat verkkoihin liittyviä seikkoja, joita erityisesti BUILDER ja Agora ovat käsitelleet.

Kirjastoissa tämä kehitysvaihe on haasteellista aikaa. Kyseessä on kulttuurinen muutos sekä kirjastohenkilökunnan että asiakkaiden keskuudessa. Kuinka rohkaista käyttäjiä tiedon hakuun ja käyttöön, kun tiedonlähteet ovat monenmuotoisia ja tietoa löytyy sekä läheltä kirjaston hyllystä että verkon kautta maailman ääristä? Kirjaston käyttäjille on olennaista tiedon saaminen. Sillä ei niinkään ole merkitystä, missä muodossa ja mistä kaukaa tieto tulee. Käyttäjät myös haluavat vastauksia kysymyksiinsä, eivät niinkään formuloida hakulausekkeita tai opetella erilaisia hakukieliä. Tässä on kirjastojärjestelmien kehittäjille, käyttäjäkouluttajille ja kirjaston tiedottajille työmaata vielä pitkäksi aikaa.

Artikkelia lukiessani jäi erityisesti mieleen ajatus siitä, että hybridikirjaston kehittämisessä on ensisijaisesti pidettävä käyttäjien edut ja tarpeet mielessä, jos halutaan saavuttaa jotain arvokasta. Vaikka viime vuosina on puhuttu kirjastoissa paljon asiakaspalvelusta ja käyttäjäpalautteesta, kuunnellaanko käyttäjiä todella, jos he näkevät asiat eri tavalla kuin kirjastoväki?

Kansainvälisiä kehittämisprojekteja

Toeksessa on esitelty varsin perusteellisesti useita kehittämisprojekteja. Näistä esimerkkinä kerron lyhyesti EU:n rahoittamasta DESIRE-projektista, josta kirjassa on Emma Worsfoldin ja Debra Hiomin selkeä esitys. DESIRE-projektin keskeisiä ideoita on tuoda tutkijoiden ulottuville laadukkaita verkkotiedonlähteitä, auttaa tutkijoita julkaisemaan verkossa sekä opettaa tutkijoille tiedonhakua Internetistä. Projektin ensimmäinen vaihe päättyi vuoden 1998 lopulla ja sen aikana on luotu eri alojen virtuaalikirjastoja ja niiden välille

yhteistyötä. On saatu kehitettyä välineitä ja menetelmiä laajan, koko eurooppalaista tiedeyhteisöä palvelevan informaatiojärjestelmän luomiseksi. Tärkeänä osaprojektina on verkkoaineiston järjestäminen ts. luettelointi ja sisällönkuvailu, jossa hyödynnetään mm. ROADS-tietokantaratkaisua. On hauska todeta, että Suomen tieteellisten kirjastojen virtuaalikirjastoprojekti mainitaan yhtenä hyvänä esimerkkinä yhteistyöstä.

DESIRE-projektissa ollaan nyt siirrytty toiseen vaiheeseen, jossa keskeisenä ajatuksena on todella luoda eurooppalainen virtuaalikirjastojen verkosto. Tässä vaiheessa on tärkeää saada aikaan aito ihmisten välinen verkosto, jotta projektin hienot ajatukset saadaan toteutettua. Tavoitteena on luoda hajautettu verkkoindeksointi, alakohtainen verkkoluettelointi, "caching" (Internetissä olevan aineiston välivarastointi) sekä hakemistopalvelut.

Tämän artikkelin lähdeluettelossa on suurimmaksi osaksi verkkosivujen osoitteita. DESIRE-projektista löytyy tietoa osoitteesta <http://www.desire.org/>

Teoria ja käytäntö

Kun Informaatiotutkimuksen yhdistystä perustettiin 20 vuotta sitten nimellä Kirjastotieteen ja informatiikan yhdistys, yksi yhdistyksen toiminnan tavoitteista oli

teorian ja käytännön lähentäminen, tutkimustiedon välittäminen arkista työtä tekeville. Yhdistyksen perustajissa oli useita sellaisia, jotka olivat käytännön työstä saaneet kipinän tieteelliseen tutkimukseen. Alkuaikoina tällaista pyrkimystä olikin, mutta tuntuu siltä, että viime vuosina ei ns. kentälle saakka ole välittynyt tietoa tieteen uusimmista saavutuksista. Siitä huolimatta, että tutkimustieto olisi saattanut olla avuksi joidenkin käytännön ongelmien ratkaisemisessa.

Vai onko syy siinä, että käytännön työtä tekeillä ei enää olekaan aikaa tai intoa seurata sitä, mitä tietees- sä tapahtuu? Vaiko johtuuko tämä vieraus siitä, ettei kirjastotyöhön katsota kuuluvan oman alan tutkimuk- sen seuraamista?

Joka tapauksessa, tässä kirjassa on mielestäni osattu kiinnostavalla tavalla tehdä tunnetuksi brittiläistä informaatioalan tutkimusta. Käytännön kehittämisessä tunnutaan tukeutuvan paljon tutkimuksiin ja selvityksiin. Uskoisin kirjan kiinnostavan Suomessa-kin sekä tutkijoita että käytännön työtä tekeviä. Tutkija voi saada ideoita, kiinnostua yhteistyöstä kirjasto- ja tietopalvelutyötä tekevien kanssa, nähdä ehkä kansainvälisiä projekteja edessään. Käytännön työtä tekevä kenties löytää vastauksia kysymättömiin ongelmiin, yhteyksiä omasta arjesta laajempaan kokonaisuuteen.

Hyväksytty julkaistavaksi 24.9.1999